

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejuje:

Jakob Dimnik,
učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani.

Št. 22. Ljubljana, 16. listopada 1896. XXXVI. leto.

Vsebina: Izjava. — E. Gangl: Ob Praprotnikovem grobu. — Fr. Orožen: Ustavoznanstvo. — J. Ravnikar: Martin in Jera. — Dr. Ivan Borštnik: K šolski higijeni. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica.

Geslo: „Ne nazaj, ne navzdol, ampak naprej in navzgor“.

Izjava.

Podpisani odbor „Slovenskega učiteljskega društva“ izjavlja, da se popolnoma in v vsakem oziru strinja s pisavo „Učiteljskega Tovariša“, katero s tem javno odobrava ter pripozna kot jedino pravo in potrebno v sedanjih razmerah.

Odbor „Slovenskega učiteljskega društva“
v Ljubljani, dné 11. listopada 1896.

Izjava.

Podpisano učiteljsko društvo izjavlja — na podlagi soglasnega sklepa društvenega odbora z dné 2. listopada t. l. —, da se popolnoma strinja z načeli vrlega „Učiteljskega Tovariša“ glede takoimenovane „verske šole“ in da odobruje njegovo odločno postopanje v prosep učiteljskega stanu.

Zajedno pa tudi protestuje proti ošabno-prezirljivi pisavi „Slovenčevi“ o slovenskem učiteljstvu. „Pons asinorum“ naj porabljaajo dotični gospodje, ki so ga zgradili, sami. Učiteljstvo jim ga drage volje prepušča.

„Učiteljsko društvo za kranjski šolski okraj“
v Kranji, dné 9. listopada 1896.

Drag. Česnik s. r.,
t. č. predsednik.

Ivan Kuhar s. r.,
t. č. tajnik.

Ob Praprotnikovem grobu.

(Pri odkritju nagrobnega spomenika, dné 29. vinotoka t. l., govoril E. Gangl.)

V domači gomili
Se spava sladkó,
Mi bratje, sestrice
Rahljajo zemljó.

Ge besede je zapisal pred davnimi leti mož, kateremu odkrivamo danes nagrobni spomenik. Zapisal jih je takrat, a menil ni, da jih bodemo tudi mi zapisali na kamen, ki mu ga „Slovensko učiteljsko društvo“ odkrije v tem trenutku.

Ta slavnost se mi zdi veselo-žalostna in žalostno-vesela! Žalostna zato, ker ob grobu njegovem hiti vse ono življenje pred našimi očmi, ki je njega, kateri sedaj počiva v tej gomili, podrlo, kakor podre vihar mogočno drevo. Veselo pa vidim to slavljenje zatorej, ker vidim ž njim poveličano in poslavljeno ime onega moža, kateri je vse svoje žive dni služil in delal in skrbel za druge, pozabljal sebe — prav tako, kakor vele pesnikove besede: „Živetí vrli mož ne sme zasé!“

O, bodi poslavljeno to ime! Bodi posavljen spomin njegov! Bodi odprt plemenitemu duhu njegovemu hram naših src, da se vanje nasele kot najlepša, najdražja dedščina, ki nam jo je ostavil naš pokojnik ob smrtni uri svoji!

Spominjamo se v tem hipu tega in onega dogodka iz njegovega življenja . . .

Bilo je tamkaj v onem lepem kraju naše domovine, kjer se spaja dolinski in planinski svet! V oskromni vaški šolici je bilo 9. listopada 1827. l. rojeno dete, ki se je ob skrbni vzgoji dobre matere in paznem očesu strogega očeta razvilo v krasnega, živega, umnega dečka. In učil se je osnovnih naukov s pridnostjo in vnemo, kakoršna je pri otroku mogoča v najvišji meri. V mlado njegovo srce se je pa zacepila ona lepa, velika, plemenita ljubezen, katero je vse svoje življenje gojil, izpričeval javno in jo imel za vodnico svojemu delovanju — ljubezen do domovine in do mladine slovenske.

In kako je hitel mladenič, da prej dovrši započeto delo! Saj ga je prvi učitelj njegov, ki sedaj tudi počiva na tem pokopališču — misijonar Pirc — odločil za učiteljski stan. Kolikor je bilo mogoče v tistih časih, ko so še bile naše šole več ali manj v povojih, obogatil se je z vedo ter v 18. letu svojem pričel delovati v šoli in zunaj šole. Vstrajen je bil, nad vse delaven in nesebičen. Sveto delo se mu je zdela vzgoja mladine, zatorej se je posvetil svojemu stanu s polno dušo, s prepričanjem in z navdušenostjo.

Začela se je druga in glavna doba njemu — slovenskemu neustrašenemu učitelju vzorniku. Koder je služboval, pridobil si je hipoma

srca tovarišev svojih, občanov in svoje šolske mladine. V šoli je bil do skrajnosti vesten, niti za trenutek ni zanemaril svoje stanovske dolžnosti. Šola mu je bila drugi dom. Tu se je čutil srečnega: čim bolj se je staral, tem bolj se je čutil pomlajenega med mladino! Leta so sicer tekla nad njegovo glavo, puščala svojo sled na visokem čelu njegovem, krepila mu voljo, razvijala um, utrjala moški, odločni značaj, upletala tudi sive niti v polne črne lase — a nekaj mu ni predrugačil tek časa in njega ostri zob: srce je ostalo pokojniku vedno isto — mlado — tako ob smrti, kot takrat, ko je pomlad mladosti in mlade sreče vela v njem! Potrla ga je žalost, ki mu ni prizanašala, upehala ga je skrb, užalostilo nasprotovanje, odrevenelo neuresničenje nekaterih in mnogih njegovih željâ in upov — a vse to je bilo le hipoma, za trenutek, teman, neprijeten sèn! Mladost mu je zakipela v duši, novo silo je začutil v sebi, odgnal je temne misli — in bil je zopet mož: ponosen in vendar priljuden, češčen in vendar preprost, velik v svojem delu in vendar odkrit, dober brat svojemu tovarišu!

In to srce njegovo! — Kako je bilo vedno polno lepih čustev, zdravih nazorov, pametnih mislij! Gorelo je za plemenite, vzvišene vzore, za katerih uresničenje bi odprl vire njega krvi; plamenelo je za povzdigo in napredek ljudske šole, ker je znal, da je ona — če stoji na zdravih tleh — prvi in glavni pogoj narodovi sreči. In še več! To srce njegovo je bilo ognjišče svete ljubezni, ki ga je razvnemala do svojih bratov in sestrah in do svojih otrok! Ono je bilo svetišče blagega hrepenenja po lepših časih v korist slovenski domovini, bilo je dom iskrene, pobožne molitve, katere se ni sramoval pokojnik, ki se je je posluževal takrat, ko je peza trudapolnega življenja hotela upogniti vedro glavo njegovo. In še več je bilo to srce! Bilo je izvor pesmim, ki so mu bile glasnice, mile prijateljice, kadar je vzradoščen stal ob vspehih svojega truda, kadar mu je nebo naklonilo veselo urico med mladino, med stanovskimi prijatelji in med ljubljeno družino. Bile so mu pa tudi jedine tolažnice, posoda solzam in tožbam njegovim, kadar mu je duh zapal otožnosti in bile so končno glas pobožne duše, kadar mu je molitev vskipela v srčni globočini. O, kako lepo, preprosto, srčno se glase ti srčni glasovi njegovi! Pesnik počiva v grobu, ob katerem smo zdaj, in bodi slava takemu pesniku!

Nimajo namena moje besede, da bi na tem kraju, kjer je boljše, da se govori o smrti, nego o življenju, natančno očrtale pokojnikovo delovanje. Saj se je to že zgodilo prej in se bode morda še pozneje kje drugod. Toda najvažnejših trenutkov vendar ne smemo pozabiti sedaj, ko se ga spominjamo tako živo.

Zgodilo se je namreč po tolikem vsestranskem delu, da si je zaželel počitka. Dolgih 45 let je bil učitelj slovenski mladini, potlej pa je zaprosil, da ga premeste v zasluženi pokoj. Z mnogimi častmi po-

slavljen, s častmi, ki so najvišje, kar jih more doseči ne samo ljudski učitelj, nego tudi sleharni državljan, zapustil je šolo in pero mlajšim, čilejšim močem, sam pa se je zaklenil v sobo svojo, kjer so mu tekli in dotekli poslednji dnevi. Toda tudi sedaj je bival najrajše med svojimi tovariši in obratno tovariši najrajše ob njem. Kjer je bil, kamor je prišel, prišli so še drugi zaradi njega. Vse ga je ljubilo, vse spoštovalo. Mož se je pa preživel! Duh, ki nikdar ne umrje, ostal mu je zdrav in krepak, veder in čist tako, kot je veder in čist solnčni žarek, ki pretrga temne oblake, pa se razlije po otožni zemlji. Upognil se mu je junaški stas, povescila glava, nagubalo ponosno čelo — zdelo se je človeku, da sili sam v zemljo, kjer mu je odločen nevzdramen, zaslužen pôkoj! A hoteli so tisti, ki so ga ljubili, da bi se zopet vzravnal, da bi mlada sila šinila v žile njegove, da bi bil to, kar je bil nekoč! Toda prišlo je drugače!

Bil je 25. dan rožnika leta 1895. V oskromni sobi je ležal na postelji in ob njem so bili otroci njegovi. Poslednji trenutki so bili to . . . Ni se jih bal: nekaj sladkega, radostnega mu je splavalo po velem licu! Začuli so se vzdih, zakipele so duše v molitvah — in v sobo je stopila bleda, mrzla smrt! In pristopila je k postelji in koščeno roko svojo položila na trudne njegove oči, nagnila se čezenj in mu pritisnila na trepetajoče ustnice zadnji, smrtni svoj poljub! Umril je!

Potem so ga kropili ljudje in molili zanj!

Bil je drugi dan, ko se je vil izpred hiše dolg, veličastno-ponižen sprevod. Križ, mladina, učitelji, učiteljice, duhovniki, uradniki, sorodniki, meščani, venci, trakovi, solze, petje, molitev . . . Kdo je ta, ki je umrl, ki mu delajo tako poslednjo čast? Moral je biti velik mož, slaven in ljubljén. Storití je moral mnogo dobrega in koristnega. Ni zapravlil življenja svojega. Kdo je neki, ki ga neso k poslednjemu počitku?

Slovenski učitelj je on — Andrej Praprotnik!

In danes smo zopet tu, kjer smo bili takrat. Trava in cvetje je pognalo na grobu njegovem, postavili smo mu spomenik, ki bodi priča sleharnemu, kako častimo spomin moža, ki je bil duša slovenskemu učiteljstvu!

Odkrit je torej mrtvi kamen, in ob njem veje živa poezija takisto o minljivosti človeški, o lepih, čistih dušah, kakor o hvaležnih, iskreno čutečih srcih!

Naj sklenem tako, kakor sem že ob smrti njegoví:

Ob grobu tvojem smo. V njem ti počiva
 Utrujeno telo, mož plemeniti.
 Oko predragim solza tod zaliva,
 Ki ni v bolesti móci je prikriti.
 Tvoj duh razpel je krila in uživa
 V višavah jasnih radost v večnem sviti —
 O, naj ti pôkoj bo, naj te ljubeče
 Ogreva žar brezkončne, božje sreče!

Ustavoznanstvo.

(Spisal Fr. Orožen.)

G.

Skupne državne reči.

1. Skupna državna ustava.

Po pragmatični sankciji so dežele naše države nerazdeljive ter imajo skupnega vladarja. Vendar pa se je ohranila in pripoznala ustavna, državnoppravna in upravna samostalnost ogerskega kraljestva. Ogersko je imelo proti avstrijskim deželam precejšno samostalnost, katero je zgubilo l. 1848., ko so se Madjari uprli in hoteli ločiti od Avstrije. Po pogodbi z Avstrijo l. 1867. se je ponovila ogerska ustava in so se uravnale državne razmere med Avstrijo in Ogersko.

Obe državni polovici sta združeni po vladarjevi osebi in po nekaterih skupnih rečeh, pri katerih deli vladar zakonodavno oblast z delegacijama. Skupne reči se skupno upravljajo.

Delegaciji, kateri je ustanovil zakon z dné 21. grudna l. 1867., delimo v avstrijsko in ogersko delegacijo, ki imata zakonodavno oblast gledé na skupne državne reči. Vsaka delegacija ima po 60 članov; skupno jih je torej 120 članov, kateri se volijo za avstrijske dežele na eno leto, za ogersko delegacijo pa na tri leta. Avstrijski državni zbor voli 60 članov in sicer voli gosposka zbornica 20 delegatov z nadpolovično večino, poslanska zbornica pa 40 članov. Državni poslanci vsake kronovine volijo iz svoje srede določeno število delegatov in namestnikov. V delegacijo volijo: Češko 10, Galicija 7, Moravsko 4, Dolenja Avstrija 3, Gorenja Avstrija 2, Štajersko 2 in Tirolsko 2 delegata. Po enega delegata volijo: Salcburško, Koroško, Kranjsko, Trst, Goriško, Istra, Predarelsko, Šlezija, Bukovina in Dalmacija. Češko Galicija in Moravsko volijo po dva namestnika, druge dežele pa po enega. Ogerski državni zbor voli tudi 60 delegatov in sicer voli zbornica velikašev 20, poslanska zbornica pa iz cele zbornice 40 delegatov.

Cesar sklicuje vsako leto delegaciji, ki se shajata eno leto na Dunaju, drugo pa v Budapešti. Cesar govori prestolni govor dvakrat in sicer v avstrijski delegaciji nemški, v ogerski pa madjarski. Doslej delegaciji še nista nikdar z „adreso“ odgovorili na prestolni govor, kakor je običajno, kadar se otvori novo voljeni državni zbor. Delegaciji izvolita iz svoje sredine predsednika, podpredsednika, tajnike in druge funkcionarje in si pismeno naznanjata dotične sklepe. Predsednik otvarja in sklepa zasedanje po cesarjevem naročilu. Delegaciji imata, kakor skupna vlada, pravico predlagati zakone, na odgovor pozvati skupno ministerstvo in ga obtožiti. Seje so javne. Delegacijama predloži skupna vlada navadno tudi diplomatska pisma.

Delegaciji sklepa o rečeh, katere so skupne obema državnima polovicama. Obestranske razmere je uredil avstrijski osnovni zakon z dné 21. grudna l. 1867. in dotični ogerski zakon. Take skupne reči so: 1. Vnanje reči in diplomatsko in komercijelno (kupčijsko) zastopstvo v inozemstvu. 2. Skupne vojaške reči in vojna mornarica. Sem ne spada dovoljenje števila vojakov novincev in zakonodavstvo o brambovski dolžnosti, kar spada v področje državnega zbora. 3. Denarstvene reči gledé na skupne izdatke in zlasti določitev skupnega budgeta (izg. bidžeya) ali proračuna dohodkov in stroškov. 4. V področje delegacij spadajo tudi bosenske in hercegovinske reči. Ti deželi upravlja skupni državni finančni minister. Vendar se naj tudi sporazumeta obe državni polovici o enakem postopanju pri drugih važnih vprašanjih, kakor o kupčijskih in carinskih rečeh, indirektnih davkih, novčanstvu, državnih železnicah in o vojnskem zakonu.

Avstrijska in ogerska delegacija zborujeta vedno ločeni vsaka za se. Za sklepčnost je treba, da je poleg predsednika navzočih vsaj 30 delegatov. V slučaju, da se obojni sklepi vjemajo, predlože se cesarju v potrditev (sankcijo). Ako se pa delegacijski sklepi o kakem predlogu ne vjemajo ter ni mogoče doseči enakih sklepov in tudi trikratno pismeno naznanilo sklepov nima nikakega uspeha, združita se obe delegaciji k skupnemu glasovanju, in v tem slučaju odločuje absolutna večina (to je vsaj en glas nad polovico oddanih glasov). Seje so javne in le redkokrat tajne. Glasuje se pa brez vsake debate. Za sklepčnost pa je treba, da je od vsake delegacije vsaj 40 poslancev navzočih. Ko bi bilo iz ene delegacije več članov prisotnih kakor iz druge, zdrži se glasovanja toliko članov mnogobrojnejše zastopane delegacije, da imata obe delegaciji enako število članov.

„Zakon o kvotah“ ima določila o skupnih stroških. Skupni stroški se razdelé med obe državni polovici v razmerju, katero določuje posebna pogodba med avstrijskim- in ogerskim državnim zborom za določeno število let. Doslej se je taka pogodba sklepala na deset let, in sicer so doslej plačevale avstrijske dežele 70%, ogerske dežele pa 30% skupnih stroškov. V slučaju pa, da se državna zbor ne zedinita o donesku k skupnim stroškom, določi cesar to razmerje za eno leto. Leta 1897. poteče zopet dosedanja pogodba in že se vrše zopet nova pogajanja.

„Zakon o donesku k državnemu dolgu“ je določil, da plačajo avstrijske dežele od obresti najprvo 25 mil. gld., za ostale obresti pa Avstrija 70%, Ogersko 30%. Od leta 1869. počenši pa plačujejo ogerske dežele za letne obresti državnega dolga 29.2 milijona goldinarjev, za amortizacijo pa 1,150.000 gld. Dosedanji različni državni dolg so združili l. 1868. v enotni državni dolg. Od l. 1869. so skupna državna posojila dovoljena samo s privoljenjem obestranskih državnih zborov.

Sklenila se je tudi carinska in trgovinska zaveza med Ogersko in avstrijskimi deželami. Vsled te zaveze spada vsa država v eno carinsko območje.

2. Skupna vlada.

Za upravo vsi državi skupnih reči imamo skupno državno ministerstvo, ki je odgovorno delegacijama in ima svoj sedež na Dunaju. Skupno ministerstvo upravlja zunanje reči, vojaštvo in državno denarstvo ter je razdeljeno v tri ministerstva:

1. C. in kr. ministerstvo zunanjih reči. To ministerstvo vodi zunanjo politiko in oskrbuje civilnopravne reči cesarske rodovine. Temu ministerstvu so podrejeni v tujih državah poslujoči avstrijsko-ogerski zastopniki in sicer veleposlanci (pri vevlastih in papežu), poslanci in ministerski rezidenti, kateri upravljajo diplomatske reči v tujih državah. Konzuli pa zastopajo trgovinske reči naše države po važnejših mestih v inozemstvu. Uradnike za poslaništva in konzulate izgaja orijentalna akademija na Dunaju. Ministerstvo zunanjih reči nadzira tudi parobrodno družbo „avstrijski Lloyd“, ki je mednarodno podjetje za brodarstvo in pošto po morju.

2. C. in kr. državno vojno ministerstvo oskrbuje skupno vojsko (vojsko na suhem in mornarico), ki šteje v vojnem času 800.000 mož brez deželne brambe in črne vojske. V področje tega ministerstva pa ne spadajo nekatere vojaške reči, ki so pridržane v avstrijskih deželah ministru za deželno brambo, v ogerskih deželah pa ministru za honvede.

3. C. in kr. državno finančno ministerstvo upravlja obema državnima polovicama skupne finančne (denarstvene) reči in skupni viseči državni dolg. Temu ministerstvu je podrejena državna osrednja blagajnica. V področje tega ministerstva spada tudi uprava Bosne in Hercegovine, katero vodi poseben „bosenski urad“ (biró) na Dunaju. Ministru je podrejena bosenska deželna vlada v Serajevu.

3. Državno gospodarstvo.

C. in kr. državni finančni minister predloži vsako leto avstrijski in ogerski delegaciji skupni državni proračun ali budget (izg. bidžé), to je seznamek skupnih dohodkov in stroškov za naslednje leto. Skupnih državnih stroškov plačujejo doslej avstrijske dežele 70⁰%, ogerske dežele pa po 30⁰%. To razmerje je za našo državno polovico zelo neugodno in ne odgovarja pravični razdelitvi bremen med državnima polovicama. Avstrijska vlada in državni zbor se trudita, da bi pri sedaj se vršujočih pogajanjih zaradi obnovitve pogodbe dosegla ugodnejšo in pravičnejšo razdelitev skupnih bremen.

Skupni proračun za leto 1894. je kazal:

Dohodkov	147-92 milijonov gld.
Stroškov	147-92 " "

Prebitka

Stroški so bili za:

C. in kr. ministerstvo zunanjih reči	3-73 mil. gld.;
c. in kr. državno vojno ministerstvo	142-03 " "
c. in kr. državno finančno ministerstvo	2-16 " "

Državnega dolga je bilo leta 1893.:

Skupnega državnega dolga	3135 mil. gld.;
posebnega avstrijskega državnega dolga	1230 " "
posebnega ogerskega državnega dolga	2218 " "

(Dalje prih.)

Martin in Jera.

(J. Ravnikar.)

Šestnajsto poglavje.

Otroci, odkrite se, pri smrtni postelji smo.

Cašperetov Jurij je sedel s svojimi štirimi otroci v hiši. Pred tremi meseci mu je umrla žena, in zdaj leže mati na smrtni postelji ter mu ravno reko:

„Poišči še kako reč, da me pokriješ, ker me zebe.“

„Precej, precej, mati, samo potrpite, da ugasne ogenj v peči.“

Mati: Imaš še kaj dry, Jurij? Menim, da ne; ali radi mene in otrok ne moreš v hosto. O, sin moj, samo za nadlego sem ti.

Jurij: Ne govorite tako, moja mila mamica! Vi mi niste prav nič nadležni. Moj Bog, moj Bog! Samo da vam zamorem vse storiti, česar potrebujete! Vi trpite lakoto in žejo — in vender ne tožite. To mi rani sree, mamica moja!

Mati: Ne žalosti se, Jurij. Nisem baš hudo bolna, hvala Bogu! Bog mi pomore kmalu, a blagoslov moj te bođe obdaroval za trud, ki ga imaš z menoj.

Jurij: Oj, mati, revščina moja me še ni nikoli tako pekla, kakor sedaj, ker vam nimam ničesar dati, niti vam ne morem pomagati. Oh, Bog moj! Tako bolni in bedni, pa morate z menoj vred trpeti pomanjkanje.

Mati: Kadar je človek blizu groba, takrat ne potrebuje mnogo na zemlji, ali tisto malo, kar mu je še treba, daje mu Oče nebeški. Hvala mu, Jurij! On me krepča še zadnje trenutke mojega življenja.

Jurij: (briše solze). Mari mislite, mati, da ne bodete nič več zdravi?

Mati: Nikdar več, Jurijče moj!

Jurij: Moj Bog!

Mati: Pomiri se, Jurij! Preselim se v boljši kraj.

Jurij: (iht) Oj, moj Bog, moj Bog!

Mati: Potolaži se, Jurij! Ti si bil veselje moje mladosti in tolažba moje starosti, zato bodi Bogu hvala! Tvoje roke zatisnejo skoro moje oči. Jaz pa pojdem k ljubemu Bogu ter bodem molila zate — in godilo se ti bode vedno dobro. Misli na me, Jurij! Vse trpljenje in vsa žalost tega sveta dé človeku dobro, kadar je to prestal. Mene umiruje in me dela srečno v vsem, kar sem prestala hudega in kar sem užila dobrega in veselega v svojem življenji. Zahvaljujem Boga za ugodno okrepčavo v svojih mladih letih; a kadar plod življenja v jeseni dozoreva in kadar se drevo z odpadanjem listja pripravlja na zimsko spanje, takrat so bridkosti človeku svetinje, veselje in ugodnosti pa samo sanje. Misli na me, Jurij, pa bodeš zadovoljen pri vseh svojih nadlogah.

Jurij: Oh, mati, ljuba moja mati!

Mati: Zdaj pa še nekaj, Jurij!

Jurij: Kaj pa, mamica?

Mati: Nekaj mi od včera namreč kakor kamen teži srce. Moram ti povedati.

Jurij: Kaj je za Boga! Draga mati?

Mati: Videla sem včera, kako se je mali Jurijče skrtil za mojo postelj ter jedel pečen krompir, ki ga je jemal iz svojega žepa. Dajal ga je tudi bratoma in sestri in vsi so jedli skrivaj, Juraj. Ta krompir ni bil naš, ker inache bi ga bil mali del na mizo ter brata in sestro poklical glasno, da jesta ž njim; ponudil bi ga bil tudi meni, kakor je to storil že tisočkrat. Napravil mi je vedno veselje, kadar je prišel s kako rečjo v roki ter mi rekel prijazno: „Stara mamica, nate, vzemite in jejte tudi vi!“ Oh, sin moj, ako ta moj ljubček postane tat — Oh, Jurij, Jurij, kako strašno me muči ta misel že od včera! Kje je? Pokliči mi ga, da govorim ž njim.

Jurij: Oh, jaz nesrečnež! (Teče iz sobe, poišče dečka ter ga pripelje k materini postelji). Mati se sklonijo z največjo muko po konci — zadnjikrat v postelji; obrnejo se proti dečku, primejo ga za obe roki ter nagnejo nanj glavo.

Mali zajoka glasno: „Kaj bi radi, stara mama? Saj še vender ne umrjete? Ne umrite, ljuba mama, ne umrite!“

Stara mati odgovore s slabotnim glasom: „Jurijče moj! Jaz umrjem kmalu.“

„Jezus, Marija! Mamica draga, ne smete umreti!“ zāvpije mali. Bolnica diše težko, mora zopet leči.

Deček in oče točita grenke solze.

Mati pa si opomorejo kmalu in nadaljujejo: „Zdaj mi je malo boljše, ker ležim.“

Mali pravi na to: „Kaj ne, stara mamka, zdaj ne bodete umrli?“

Mati: Ne govori tako, ljubo moje dete! Jaz umrjem rada, ker pridem k ljubem Očetu v nebesih.

Če bi ti vedel, Jurijče, kako se veselim k njemu priti, ti bi se potem ne žalostil tako.

Jurijče: Ako umrjete, mamica, grem potem tudi jaz z vami.

Mati: Ne tako, Jurijče, ti ne umrješ z menoj, ti bodeš, ako da Bog, živel še dolgo; bodi pa vedno dober in pošten; kadar pa se postarajo tvoj oče, takrat jim bodi v pomoč in tolažbo! Kaj ne, Jurijče, ti ostaneš vedno ubogljiv in dober ter storiš le to, kar je prav in pošteno? Obljubi mi to, ljubi moj!

Jurijče: Bodem, bodem, stara mama! Zmirom bodem ubogal očeta ter storil tako, kakor je prav in pošteno.

Mati: Jurijče! Oče, h kateremu grem, vidi in čuje vse, kar delamo in kar obetamo. Kaj ne, Jurijče, ti to veš in ti to tudi veruješ?

Jurijče: Da, stara mama, jaz to vem in verujem.

Mati: Zakaj pa si včeraj za mojo posteljo skrivaj jedel krompir?

Jurijče: Odpustite mi, mama! Tega ne storim nikoli več; verujte mi nikdar več!

Mati: Morebiti si ga ukradel?

Jurijče: (joka). Sem — sem — mama!

Mati: Kje si ga ukradel?

Jurijče: Pri zi-zi-zidarju.

Mati: Moraš precej k njemu, ter prosi ga, da ti odpusti.

Jurijče: Za Boga, stara mama, ne smem, ne morem!

Mati: Moraš, Jurijče, da vprihoduje tega ne storiš nič več, brez vsakega izgovora moraš tja! Bog ne zapusti nikogar; zavoljo tega ne smeš nikoli tujega dotikati se, če si lačen. Oh, Jurijče, ako si že lačen, pa nimaš ničesar, zaupaj samo v ljubega Boga, a ne kradi nikdar več.

Jurijče: Stara mama, ljuba mama! Nikoli več ne bom kradel, četudi sem še tako lačen, nikdar več ne bom kradel!

Mati: Tako je prav! Blagoslovi naj te ljubi Bog! Nanj zaupam — in ta naj te varuje do smrti, ljubi moj vnuk! Objame ga, pritisne na svoje prsi ter mu jokaje reče: Potrebno je, da greš k zidarju, ter ga prosi, da ti prizanese! Jurij, sin moj! Idi tudi ti z njim, pa reci zidarjevim, da jih tudi jaz prosim odpuščenja in da mi je žal, da jim ne morem škode povrniti; povej jim, da bom prosila Boga, da jim

blagoslovi ono, kar še imajo. Hudo mi je pri srci, ker vem, da so tudi oni revni. In končno, veš sam prav dobro, kako bi se jim godilo pri tolikem številu otrok, ako bi zidarica ne delala neumorno dan in noč? Kaj ne, Jurij, ti mu pomagaš z veseljem nekaj dnij pri delu, samo da se mu doplača škoda?

Jurij: Oh, moj Bog! To storim od srea rad, draga mati! To izgovorivši, potrka zunaj na okno starešina. (Dalje prih.)

K šolski higijeni.

(Dr. Iv. Borštnik.)

IV.

(Dalje.)

Kaj naj stori šola proti tej žalostni prikazni, s čim naj se ubrani teh žalostnih nasledkov, ki se ji očitajo? Ali naj zmanjša zahteve do učee se mladine v šoli? Tega nikdar, to bi bilo začetek nazadavanju in to bi se maščevalo nad narodom, ki bi hotel kaj takega poskusiti: prišli bi takoj drugi, bolj naobraženi in ga podjarmili, vzemši mu obrt, trgovino in vse, s čemur si more pridobiti sredstva za existenco, kot se to godi pri nas Slovencih. Premala naobrazba je kriva, da mi nimamo svojega narodnega premoženja, da nas tuj kapital izsesava! Ne popustiti, napredovati moramo že v elementarni izobrazbi, vendar tako, da život pri tem ne trpi. Pri tem so nam sijajen vzgled Norvežani, katerih narodna naobrazba prekosi morda vse evropejske narode, in Angleži. Če se ozremo na njih šole, na veleume norveške v pesništvu, znanosti i. dr., in jih primerjamo s številom naroda, moramo občudovati ta narod, živeč tako daleč na severu, imajoč tako jednostransko izražene pogoje za življenje — in vendar koraka vedno naprej po poti napredka! Ljudska naobraženost, naobraženost pridobljena v šoli in potem v poznih letih, kolikor mogoče pod vodstvom učitelja, vpliva pri njih mogočno na materijelno stanje, na kulturo, na politiko. Povsod se vidi, da tu biva čvrst narod, sami kremen — značaji, in poročila o storthing-delovanju v pretečenem letu so nam pokazala, da je prav za prav naš parlament z vsemi poslanci vred prava ničla v primeri z norveškim storthingom! To stori narodna naobrazba, ljudska šola. Na učiteljih je, da v kolikor prej mogoče to pri nas dosežejo, in na deželi in državi je ležeče, da jim da za to potrebna sredstva! Če se potem ne bo od jutra do večera trdilo otroku, da mora paziti, da dobi dobro spričevalo, ampak se mu pokazalo večje in lepše zmotre v družbi, morda se mu tudi vzbudi veselje do učenja, in samomori radi teh stvarij ponehajo. Vendar tu je treba na celi črti

popravila in to ne samo v našem narodu, tudi drugod v Evropi. Saj je vendar naravnost smešno in naše dobe nevredno, če se tiska anonsa: „Išče se — — — prošnjo je opremiti s spričevali“, ali pa „na prošnje brez spričeval se ne ozira.“ Človek je to, kar ljudje iz njega napravijo — res, tako je navadna beseda, vendar dostikrat ljudje ne vedo ničesar boljega iz človeka napraviti, kot pustiti ga sestradati!

Ker je bilo tekom tega članka parkrat omenjeno socijalno vprašanje, naj navedem tu nekatere dobrodejne naprave, uvažujoč njih važnost za šolsko zdravstvo. Znano je, da pride dosti otrôk v mesto na višje razrede z nezadostnimi sredstvi in marsikateri bralec vé gledé tega kaj povedati. Treba si je torej zaslužiti in sicer s poukom mlajših, s poukom v prostih urah, izven šole. Naloga dobrodejnih naprav bi bila, to popolnoma odpraviti. To vendar ne gre, da učenec, ki je v viših razredih že tako preobložen z delom, napenja svoje možgane z mlajšimi, pa naj so ti tudi sinovi imovitih starišev! Zato so učitelji tu! Da se prej ko mogoče to odpravi, to se mora zahtevati, in stvar dobrodejnih naprav je, da preskrbi vsem učencem, tudi najubožnejim, ki žele pohajati višje šole, ki imajo veselje do duševnega delovanja in sposobnost za to, primerna sredstva v tečni in obili hrani, v obleki in denarji. Vendar denar, denar — kje vzeti, ko je cel narod reven, ker teži na celem našem narodu to prokletstvo, da smo v naobrazbi za 100 let za drugimi narodi. Nekaterim sebičnim krogom bi ugajalo, da potisnejo narod še za 50 let nazaj! Tu si je težko pomagati in dober svet je zlata vreden — tolažimo se, da postane v toliko večji meri naš narod deležen nebeških dobrot! Tako pa kot ovira to postransko poučevanje možgane v njih delavnosti, se godí to z raznimi šolskimi kaznimi.

(Dalje prih.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. Nagrobni spomenik † A. Praprotniku je odkrilo „Slovensko učiteljsko društvo“ dné 29. m. m. Spomenik, izklesan iz črnega sienita, je 2 metra visok ter ima obliko štirioglate piramide, na kateri se blesti zlat napis: Andrej Praprotnik, šolski ravnatelj, slovenski pisatelj, pesnik itd., rojen . . . itd. Na podstavku pa zadnja kitica njegove pesmice „Moj dom“ namreč: „V domači gomili se spava sladko, — Mi bratje sestrice rahljajo zemljo.“ Udeležba je bila mnogobrojna, dokaz, koliko spoštovanja je užival pokojnik. Učiteljstva se je zbralo blizu 150; poleg tega pa mnogo sorodnikov, srednješolskih profesorjev, uradnikov, ravnatelj Fr. Hubad, nadzornik Fr. Levec, dež. sod. svetnik Vencajz in več družih čestilcev njegovih. Slovesnost so počastili sè svojo prisotnostjo poleg mestnih katehetov: č. gg. J. Smrekarja, M. Šarabona in Al. Stroja tudi mestna župnika velečastita gg. M. Malenšek in J. Vrhovnik. Kakor že poprej večkrat, tako so pokazali tudi sedaj ti gospodje, da so prijatelji ljudskih učiteljev in da vedó ceniti delovanje in zasluge slovenskega učiteljstva. Vsa čast jim in nakloni nam Bog še več tacih prijateljev. Onih gospodov pa, ki gradijo „most za osle“ ni bilo nobenega viditi! — Vse se je trlo okrog spomenika, ki je bil okrašen z zelenjem, lepimi

venci in trakovi. Takoj po sv. maši, katero je daroval za ranjcega g. katehet Smrekar, smo se podali udeležniki na grob. Blizu 40 učiteljev-pevcev je pod vodstvom g. Razingerja ganljivo zapelo vedno lepo žalostinko „Nad zvezdami“. Slavnostni govornik g. E. Gangl je v krasnih, vznesenih in ganljivih besedah naslikal nesebično in požrtvovalno delovanje in zasluge, ki si jih je pridobil pokojnik za slovensko ljudsko šolstvo in za svoj ljubljeni narod. Ta govor prinašamo danes na uvodnem mestu. Po govoru so zapeli pevci še „Blagor mu“ in potem smo se poslovili ter razšli z žalostnim srcem od vrlaga moža, ki je vse svoje življenje delal za druge — za svoj rod in domovino. Blagor mu! „Slovenskemu učiteljskemu društvu“ je došlo več pisemenih in brzojavnih pozdravov, med temi tudi pozdrav župana ljubljanskega, gospoda Ivana Hribarja iz Prage, ki se glasi: „Slavečim spomin zaslužnega učitelja in rodoljuba pošiljam Vam iz matice Prage iskrene pozdrave. S prosveto k svobodi! Župan Hribar.“ Prihodnjo mlad boče pa odkrilo „Slovensko učiteljsko društvo“ ranjceemu A. Praprotniku v njegovi rojstni hiši v Podbrezjah na Gorenjskem „spominsko ploščo“, katero je prav lepo izdelal kamnoseški mojster in podobar g. Vurnik iz Radovljice. V ploščo je udelana Praprotnikova glava, izklesana iz belega marmorja, ovenčana z njegovo pesnico: „Prva skrb mi je mladina; ravno tako domovina.“

Iz Ljubljane. Občni zbor vdovskega učiteljskega društva. (Konec.) In ako se to stori in z gg. člani po predpisanih pravilih strogo postopa, nakopljeta si predsednik in blagajnik jezo in sovraštvo posameznikov. Zamudniki se le preradi sklicujejo na to, da so tudi v prejšnjih časih vpošiljali svoje letne doneske kadar koli so hoteli, sedaj pa da se jih priganja in sili. Navadno se taki člani spomnijo še-le koncem mal. travna, torej osem mesecev po pričetku nove upravne dobe na vdovsko učiteljsko društvo, ko je treba že biti s svojo letnino na čistem, preradi pa pozabijo, da se začne vplačevanje iste že meseca kimovca, in da kdor iste ne more kar najedenkrat plačati, naj to stori v posameznih mesečnih obrokih; a tako, da je letnina lahko plačana do konca prosinca, to je konec rednega roka § 10. Ako hočemo imeti red pri denarjih, se moramo strogo ravnati po pravilih. Če je kje treba natančnosti, je to gotovo pri denarji in mislim, da v tem vsi soglašamo. Torej bodimo vestni z vplačevanjem letnih prispevkov, ker bi sicer oskodovali društvo, ki ima itak velike stroške s tem, da plača za vsakega novopristopivšega člana vso kolekovino, ki bi jo moral takoj po vsprejemu, pozneje pa pri vpošiljanji vsakokratne letnine sam plačati.

Pristojbinski namestek ali ekvivalent je znašal 16 gld. 50 kr. in posojilo v tem letu jednemu članu 40 gld., skupaj z zgoraj omenjeno upravno režijo 176 gld. 27 kr. Obresti se je kapitalizovalo 304 gld. 24 kr. in v hranilnico se je vložilo na knj. štev. 410 gld. 700, skupaj 3674 gld. 61 kr. Ako pristejemo sem še ostanek tekočega leta, imamo 3959 gld. 32 kr. kakor v prihodkih.

Imovina koncem društvenega leta 1895/96.

Naše društvo ima 23 državnih obveznic v skupni nominalni vrednosti 45.750 gld.

Na knjižici kranjske hranilnice štev. 59.536 je z obrestimi do 1. mal. srpana 1896 = 2412 gld. 1 kr.

Na knjižici mestne hranilnice štev. 989 je z obrestimi do 1. mal. srpana 1896 = 3684 gld. 20 kr. Na knjižici mestne hranilnice „Učit. zaklad“ štev. 9211 je z obrestimi do 1. mal. srpana 1896 = 1386 gld. 47 kr. in na knjižici štev. 410 je z obrestimi do 1. mal. srpana 1896 = 713 gld. 12 kr. V privotnih dolžnih pisnih 7 društvenikov je 675 gld. z blagajničnim ostankom koncem leta 1895/96. 284 gld. 71 kr. skupaj torej 54.905 gld. 51 kr. vlni pa 54.590 gld. prirastlo je torej 315 gld. 51 kr.

Ako se ta povešek dohodkov razdeli mej one nove vdove in sirote, ki so v ravnokar minolem letu društvu prirastle, ne vem, kako bode slavni občni zbor ustregel onim častitim članom, ki so prosili izvanredne podpore zase. Naj bi podpore prosili le oni člani, ki si v resnici na nikakoršen drug način ne vedo pomagati. Odbor bi gotovo rad

ustregel vsakomur, ker predobro pozna žalostno gmotno stanje kranjskih učiteljev, ali če ni dovolj preostankov, glavnice pa načeti ne smemo! — Hočemo le letnino zvišati? Ako bi starejše člane pritegnili k zopetnemu vplačevanju letnine, bi i to le malo pomagalo, kajti vse skupaj bi ne znašalo niti jeden stotak. Mej takozvanimi ustanovniki je namreč precej taci, ki ne bodo zapustili niti vdov niti sirot in bi v tem slučaju gotovo izstopili, ker nimajo od našega društva prav nič pričakovati. Vprašanje je pa, če bi bilo hvaležno od nas, ko bi ustanovnike društva, naše dobrotnike, nekako pahali od sebe in jih zavrgli, dobro vedoč, da bi brez njih ne imeli društva, ki podpira toliko vdov in sirot in katero bode v pomoč tudi našim soprogam in otrokom, ako nas ugrabi prezigodnja smrt. Torej, iščimo pri društvu podpore zase le takrat, kadar si ne vemo drugače pomagati. S tem končam svoje poročilo.

J. Cepuder.

Iz logaškega okraja. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja logaškega je v teku jednega mesca postavilo, oziroma razkrilo s primerno slavnostjo trem učiteljem tovarišem nagrobne spomenike, in sicer 24. dne kimovca m. ravnatelj u rudarske šole Jakobu Ingliču in c. kr. učitelju Ivanu Plešku v Idriji, 22. dne vinotoka m. pa nadučitelju, predsedniku logaškega učiteljskega društva in predsedniku „Zaveze“ Vojtehu Ribnikarju v Dol. Logatci.

Na idrijskem pokopališču se je poslovil v nagrobnem govoru od blagih pokojnikov sedajni društveni predsednik g. Bénédek, v Logatci pa predsednik „Zaveze“ g. Jelenc.

Dasiravno je obakrat lilo, kakor ob času vesolnega potopa, se je vendar zbralo v Idriji poleg g. okr. šolskega nadzornika J. Thume do trideset in v Logatcu blizu štirideset učiteljev in učiteljic in pa obilo drugega ljudstva. Pri razkritju Ribnikarjevega spomenika je bilo zastopano po odposlancih p. n. gg. Gradišniku, Bergincu, Dimniku in Primožiču tudi celjsko-laško, sezansko, postojnsko in slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. Skoro vsa druga slovenska učiteljska društva so pa izrazila svoje sožalje brzojavnim potom ali pismeno in mej temi tudi v dolenskih Tirolah bivajoči naš Janko Leban v vezanej besedi.

Pri prvi slavnosti so oskrbeli petje v cerkvi in na pokopališču domači idrijski pevci, a pri drugi pa pevci-učitelji pod vodstvom skladatelja Juvanca in s prijaznim sodelovanjem po vsej Sloveniji znanega tenorista Razingerja. Če omenjam še, da je pri peti črni maši orgljal jeden najboljših naših organistov, nadučitelj Dermelj, spolnil sem poročevalčvo dolžnost.

Blagi pokojni tovariši naj počivajo mirno, mi ostali pa delujmo složno in neumorno dalje, dokler ne priborimo nam in našim naslednikom boljše bodočnosti. —k.

Z dežele. Gospod urednik! — Slovenčev članek „Pons asinorum“, v katerem se tako ljubeznjivo spominja slovenskega učiteljstva in dopis „Z dežele“ v št. 246. istega lista sem prav pazno prečital in prišel še le sedaj do spoznanja, da morajo biti gospodje te vrste, kateri se sedaj zbirajo okolu imenovanega lista, res pravi prijatelji šole in učiteljstva!? Kakó i ne? Saj so že toliko žrtvovali za ustanovo šol in materijelno zboljšanje našega stanu! V dopisu „Z dežele“ čitam, kakó navdušeno se potegujejo ti gospodje za povzdigo šolstva, kako pridno pomagajo šole zidati in mnogo jednakega. Saj je komaj leto tega, ko so ti gospodje prav pošteno obreali učiteljski stan, ko so priprosto ljudstvo tako prepričevalno navduševali za novo šolo! Vprašam: kedaj in kolikokrat v letu se čuje, da bi duhovnik le z jedno besedo raz leco omenil šole kot vzgojiteljice mladine?*) Skrbno se ogibajo vsakej besedi, katera bi očetu dala povod, premišljevali, da je učitelj i vzgojni faktor. Bog ne daj besede „učitelj“ raz leco! Samó, kadar treba, — kakor se je zljubilo nekemu kaplanu v ljubljanski okolici za časa lanskih volitev — dokazati, da je „moderna šola“ vzrok samomorov med 12—16 leti“ — takrat se je na tak priporočevalen način spominjo. Nekateri gospodje katehetje vedno tožijo, koliko storé s pouče-

*) So med njimi tudi častne izjeme, in tem vrlim duhovnikom vso čast! *Uredn.*

vanjem — brezplačnim se ve da! — za omiko naroda. Naravnost svetu v zobe se ne upajo povedati, da poučujejo veronauk brezplačno. Bodoči državni zbor mora na vsak način s posebnim zakonom tem gospodom pomagati, da ne bodo tarnali, da delajo zastoj — učiteljem pa je ukazati, da jim pri pouku — kakor, „anno dazumal“! — asistirajo. Potem bodo na Kranjskem in kot „razsvetljen nevednež“ trdim, da tudi drugod, šole rastle kar iz tal liki gobe po gorkem jesenskem deževju! To bode recept za jedno njihovo bolečino. Gospodje župniki in katehetje Slovenčeve stranke pa bodo v potu svojega obraza s farani hodili v kamenolome, v opekarnice in gozde pomagat stavbeni materija! za nove šole dobaviti! Takrat bode napočila res „zlata doba“ narodni šoli. Takrat ne bode treba župniku, — vprašanemu kot farnemu predstojniku, po šolske oblasti, ali je za ustanovo nove jednorazrednice, istej poročati, „da ljudstvo ni za šolo, najmanje pa on, ker s sedanjimi, mladimi, nevednimi in neizkušenimi učitelji ni možno složno delovati“, kakor je to nedavno storil nek „velik prijatelj šole“ v moji bližini. Z imenom lahko postrežem! Takrat ne bode treba šolske oblasti iz pravcatega nesebičnega prijateljstva do učiteljstva ovajati, „da je ta in ta učitelj to in to zakrivil“ — kakor se je to lansko leto in sicer i ne daleč od tu po nekem župniku zgodilo, kateri je učitelja okrajnemu šolskemu nadzorniku ovadil, akoravno niti pičice resnice v tem ovadstvu ni bilo. In preganjal je ta novodobni prijatelj učiteljstva dotičnega učitelja toliko časa, da je ta zbog ljubega miru prosil proč in tudi pred kratkim srečno pete odnesel! Faktum! To je zakrivila tista velika naklonjenost novih prijateljev učiteljstva, katera se je izcimila iz sedanje politične hinavščine!

Takrat se tudi ne bodo v „Slovencu“, ki bode izhajal dvakrat na dan v obliki svetovne „Times“, brali dopisi, nesramni, kakor so se lansko leto za časa volitev, ko so šli nekateri učitelji iz našega okraja „revskati“ na politični shod zoper duhovnike, kajti takrat sploh tako neumnih učiteljev „da bi vse drugo, in če bi bilo še takó poniževalno“ — pozabili, kakor so bili lansko leto, ne bode! Pripraviški dom pod nadzorstvom knezoškofijskega ordinarijata bode že tako skrbel, da ne bodo prihajali v učiteljski stan nezreli fantalini, kateri se pečajo s politikó!

Nehoté se spominjam „Slovenčevih“ dopisov lanskega leta v št. 269. in 277., ko so ti gospodje jedenkrat z rokavicami, drugi pot s kolom božali nekega gorenjskega tovariša, in to samo radi tega, ker se odhajajočemu župniku ni do tal priklonil. Ako ne verjamete, g. urednik, pa berite v licejalni knjižnici lanskega „Slovenca“.

Toda šalo — če prav resno — na stran! Taki in jednaki spomini so mi iz moje bilježnice silili na dan, ko sem zadnjič, kakor že povedano, čital „Slovenca“. Povem Vam namreč, g. urednik — da jaz, akoravno sem skoro popolnoma utihnil, vedno paznim očesom motrim dogodke, kateri se zadnji čas kažejo in opažam temne oblake, ki se nad nami zbirajo. Tudi sem v vedni dotiki z lajki — brezverci (br!) in duhovniki in se z njimi pogovarjam o tem in onem. In tako mnogo zvem. Vem n. pr., da večina duhovnikov obsoja zadnji napad, drugi pa se zopet škodeželjno v pest smejo, češ „Pa smo jih, kaj bi se!“ — Jedno mi ni bilo všeč, da je namreč „Tovariš“ prerahlo odgovoril „Slovencu“. Brezobzirno treba stopiti takim prijateljem na noge! Sicer pa sem mnenja, da „gospodje“ skrivno še kaj kuhajo in da bode treba resno odgovarjati. Bolje, da se zrak očisti, da vemo natančno, na koga smemo računati. Škoda, da mi ni prilika, biti bližje ljubljanskih tovarišev — no, pa moje peró je že itak zarjavelo!

S Krškega. Dné 8. vinotoka t. l. imelo je „Pedagogiško društvo svoje jesensko zborovanje v prijaznem Boštanju. Zbralo se nas je kljub temu, da zjutraj pač ni bilo pričakovati lepega vremena, obilo vdeležencev. Počastili so nas tudi dragi tovariši iz sosednje zelene Štajerske, takó da je nas bilo pri zborovanji, katero je počastil tudi Boštanjski kaplan gospod Josip Šolar 22. Točno ob 11. uri otvori predsednik gospod Josip Bezljaj zborovanje, pozdravi zborovalce in se zahvali gospodom gostom za prijazni poset; izrazi tudi svojo zadovoljnost in veselje gospicam učiteljicam, katere kažejo s tem, da se

vdeležujejo naših zborovanj, zanimanje za društvo — kar je vse hvale vredno. Zborovanje vršilo se je v najlepšem redu. Iz zapisnika posnamemo sledeče. — Odbor izvršuje vestno svojo nalogo. VI. letnik se je razposlal vsem udom, „Zavezi“ je poslal odbor mesto letnega doneska knjig v vrednosti 20 gld. V zadnji odborovi seji so se volili delegatje k zborovanji „Zaveze“ v Opatiji. Odbor je tudi sestavil in odposlal prošnjo na visoki deželni odbor za podporo.

Poročilo je vzel zbor odobrovaje naznanje. II. točka sporeda: „Poročilo o zborovanji Zaveze v Opatiji“ moralo je izostati, ker je bil poročevalec gospod J. Ravnikar za držan vdeležiti se zborovanja, kar je predsedniku pismeno sporočil. III. točka je bila „Razprava o predavanji „Proste misli o vzgoji“. Poročevalec gospod Fl. Rozman pojasnjuje svojo zadnjo razpravo o tem predmetu. Predsednik otvori stvarno debato, katere se udeležijo gg. nadučitelj Levec, učitelj Potrebin in predsednik. Najbolj znamenito je bilo poročilo o otrocih igračah.

Prav zanimivo in poučljivo je rešil IV. točko sporeda poročevalec gospod nadučitelj Al. Račić, — Povedal nam je prav umljivo, kako napraviti ameriško trtnico. Teze njegovega obširnega in temeljito sestavljenega poročila so: 1. Rigolanje 70 cm do 1 m globoko. 2. trpežna ograja trtnice. 3. Razdelitev trtnice (prava trtnica in matičnjak). 4. Zasajanje ključev ali reznikov. 5. Zasajanje ukoreninčenih trt. 6. Ceplenje trt: a) zimsko ali suho to, s pluto povoščeno špago ali z rafijo. Poročevalec nam vendar ni mogel še iz lastne skušnje povedati, katero je najbolje? b) zeleno ceplenje. 7. Posajanje cepljenih trt. 8. Grubanje. 9. Daljno oskrbovanje posajenih ali pogrubanih trt. 10. Škropljenje. Pri 5. točki sporeda — „Razgovor o raznih šolskih vprašanjih“ — omeni predsednik, da je odbor vsikdar pripravljen svojim udom v katerikoli nejasni šolski zadevi — svetovati — pismeno ali ustmeno. Tekoča šolska vprašanja pa se bodo razpravljala tudi pri društvenih zborovanjih. Konečno stavi nadučitelj Janez Levec nasvet, da bi odbor prirejal in skliceval zborovanja tudi v raznih krajih našega okraja. V pojasnilo naznani gospod predsednik, da to že odbor itak namerava. Društvo bode priredilo vsako leto poleg običnega zbora dve zborovanji, jedno spomladi, drugo jeseni in to vselej v drugem kraju. Taka zborovanja so seveda odvisna od povoljne udeležbe. Za bodoče spomladansko zborovanje izbran je že Škocijan, za jesensko zborovanje pa se določijo Radeče pri Zidanem mostu. S tem je bil dovršen spored današnjemu zborovanji, g. predsednik zaključil istega s trikratnim Zivio! in Slavo! na presvitlega cesarja Franc Jožefa I. Zbor se je pozivu predsednikoveinu navdušeno pridružil. Ko smo si še ogledali izgledno vrejeno g. Račićevo, oziroma šolsko trtnico, zbrali smo se k skupnemu obedu pri g. Alojziju Dermelu, kateri je tudi kot predsednik krajnega šolskega sveta, pravi prijatelj šole in napredka. Med prijaznimi pogovori, napitnicami in petjem okrepcali smo se z okusno pripravljenim kosilom in le prehitro nam je potekel čas, ko smo se morali ločiti — toda v prijetni nadi, da se spomladi zopet snidemo v obilnem številu pri zborovanji v Škocjanu.

—p—

Vestnik.

Cesar Franc Jožefova ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem: Gospod Andrej Zumer, c. kr. okrajni šolski nadzornik i. dr. v Kranju, 5 gld.; g. Gantar Ivan, nadučitelj na Čatežu ob Savi, 2.40 gld.; g. Pezdič Ivan, ud. c. kr. dež. šolskega sveta, nadučitelj v Kranju za 2. polovico t. l. 3 gld.; g. Lachainer Edmund, učitelj v Kranju za 2. polovico t. l. 1.80 gld.; g. Gärtner Fran, učitelj v Kranju, za 2. polovico t. l. 1.20 gld.; g. Rus Vilibald, učitelj v Kranju, za 2. polovico t. l. 0.60 gld.; za tretje četrtletje t. l. so darovali č. g. Rajčević Fran, katehet v Vipavi 3 gld.; gosp. Skala Anton, nadučitelj v Vipavi 1.50.; g. Wider Karol, učitelj v Vipavi, 1.50 gld.; g. Kranjc Ljudevit, učitelj v Lozicah, 0.60 gld.; gospa Moser-Steiner Marija, učiteljica v St. Vidu nad Vipavo, 0.60 gld.; g. Sadar Adolf, učitelj v Budanjah, 0.60 gld.;

g. Smrdelj Anton, učitelj na Planini, **0-30 gld.**; gđc. Mahorčič Marica, učiteljica v Sturiji, **0-60 gld.**; g. Jug Matija, učitelj na Colu, **0-30 gld.**; g. Markošek E., učitelj v Podkrajju, **0-30 gld.**

Učiteljski konvikt: Preostanek od Višnikarjevega telegrama, kojega so mu poslali narodni učitelji in učiteljice v dan izvolitve njegove deželniim poslanecem **2 K 20 h**; g. Franc Koy, trgovec v Travniku, **10 K** po g. J. Sedlaku; g. Franc Koy, trgovec v Travniku po g. B. Andoljšeku **20 K**. Živel vrli prijatelj in dobrotnik slovenskih učiteljev! Bog plati! G. Josip Petrič, trgovec **1 K**; g. Alojzij Gangl, c. kr. profesor na obrtni šoli, kipar i. dr. namesto venca na grob trem na Dunaju umrlim prijateljem **20 K**. Živel vrli prijatelj slovenskega učiteljstva!

A. Praprotnikov spomenik: G. Lah Evgen, predsedstveni tajnik v Ljubljani, **2 K**; g. F. Velkavrh, občinski svetovalec, posestnik i. dr. v Ljubljani, **3 K**; Pedagoško društvo v Krškem **6 K**; g. dr. Ivan Tavčar, deželni odbornik i. dr. **20 K**; gosp. Oroslav Dolenc, svečar i. dr. **4 K**; g. dr. Danilo Majaron, deželni poslanec i. dr. **4 K**; g. Ivan Gogala, c. kr. notar i. dr. **4 K**; g. Ivan Plantan, c. kr. notar i. dr. **4 K**; g. Josip Lenče, vinski trgovec i. dr. **2 K**; g. dr. Valentin Krisper, advokat i. dr. **4 K**; g. ces. svetnik Ivan Murnik, deželni odbornik i. dr. **20 K**; g. Fr. Mali, občinski svetovalec i. dr. **10 K**; g. J. Škrjanc, obč. svetovalec i. dr. **2 K**; g. Josip Kozak, obč. svetovalec i. dr. **2 K**; g. J. Žitnik, obč. svetovalec i. dr. **2 K**; g. Fr. Trček, obč. svetovalec i. dr. **2 K**; g. dr. Vinko Gregorič, obč. svetovalec i. dr. **2 K**; slavni občinski svet deželnega stolnega mesta **100 K**.

Odlikovanje. V priznanje zaslug, pridobljenih o potresni katastrofi, je cesar podelil c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku g. Andreju Žumru zlati zaslužni križec s krono. Čestitamo!

Žumrov večer. „Slovensko učiteljsko društvo“ priredi na podstavi soglasnega sklepa društvenega odbora z dne 11. listopada dne 28. grudnia v klubovi sobi „Narodnega doma“ odlikovanemu svojemu predsedniku časten večer.

Naznanilo. Nedko je 29. vinotoka t. l. po Praprotnikovi slavnosti v „Narodnem domu“ zamenjal svoj dežnik; blagovoli naj se zglasti pri upravnistvu našega lista.

Povišanje učiteljskih plač. Cesar je potrdil zakon o povišanju učiteljskih plač na Goriškem. Pri tem je omeniti, da so za povišanje se poganjali slovenski poslanci. dočim so italijanski stvar le ovirali.

II. jour fixe „Slovenskega učiteljskega društva“ bo dne 2. grudnia v klubovi sobi Narodnega doma.

Za V. Ribnikarjev nagroben spominek so darovali: G. Anton Porekar, nadičitelj na Humu 1:50 gld.; slavno „pedagojsko društvo“ v Krškem 2 gld. Skupaj 3:50 gld. Srčna hvala! Do sedaj je nabranih 180:35 gld. — ker je še precejšen primanjkljaj, da se pokrijejo stroški tega spominka, obračam se še jedenkrat do vseh onih slavnih društev, ki še niso do sedaj poslala nikakega doneska, z najuljudnejšo prošnjo, da blagovolijo kmalu poslati kak prispevek.

Račun vseh stroškov objavi se v jednej prihodnjih številk.

V Dolenjem Logatcu, dne 5. listopada 1896.

Ivan Šega.

Prijatelj učiteljev. Dne 29. m. m. je bil izvoljen deželniim poslanecem dež. sod. svetnik in državni poslanec bl. g. Franc Višnikar. Z njim smo dobili slovenski učitelji iskrenega prijatelja in zagovornika naših težej. Radost nad to izvolitvijo je pokazalo nad 50, v Narodnem domu v Ljubljani po A. Praprotnikovi slavnosti zbranih učiteljev, ki so novoizvoljenemu poslancu brzojavno izrazili svoje veselje nad to izvolitvijo ter mu čestitali na zmagi. Gosp. poslanec Višnikar nam je poslal na to brzojavko to-le pismo: „Prosim, da sporočite gg. čestiteljem na včerajšnji zmagi mojo srčno zahvalo z zagotovilom, da ostanem vedno prijatelj učiteljskega stanū. Veseli me, da je zmagala ideja narodnega napredka in poštenosti, obžalujem pa, da so se tudi nekateri kratkovidni gg. učitelji hudo upirali tej zmagi. Najbolj nenaravno se mi vidi, ako se vzgojevatelji naše mladine navdušujejo za nazadnjaštvo in temo.“ — Kakor v vsakem stanu, tako imamo tudi mi nekaj taciū „tovarišev“, ki hočejo biti vse prej kakor učitelji, ki dajo vsem drugim stanovom prednost, ki hočejo biti še vedno podlaga tuji peti. Takim „tovarišem“, ki se post. tod discrimina rerum še ne zavedajo svojega važnega stanu in poklica — naše pomilovanje. Naprej in navzgor, tovariši, ne pa nazaj in navzdol!

Gmotno stanje slovenskega učiteljstva. „Slovenski Narod“ je priobčil dne 6. t. m. pod tem zaglavjem resolucijo g. J. Ravnikarja, sprejeto na zadnjem občnem zboru „Zaveze“, kojo je prinesel naš list v zadnji svoji številki. Zahvaljujemo ga na naklonjenosti ter prosimo, da večkrat pogleda v naš list ter objavi, kar bi bilo v korist učitelj-

skemu stanu. Prav tako se priporočamo tudi „Soči“, „Edinosti“, „Domovini“ in drugim nam naklonjenim listom.

Klerikalne tožbe. Zgornje avstrijsko deželno učiteljsko društvo je imelo v minulem mesecu izredni občni zbor v Linču. Na dnevnem redu so bili sklepi četrtega avstrijskega katoliškega shoda v Solnogradu. Sklenili so to-le resolucijo poslati med svet: „Die oberoesterreichische Lehrerschaft erklärt gegenüber den beim Katholikentage in Salzburg gefassten, auf die Volksschule bezughabenden Beschlüssen, dass sie unentwegt an den Grundzügen unseres Schulwesens, wie dieselben durch das Reichsvolksschulgesetz vom 14. Mai 1869 gegeben sind, festhält und daher gegen jede Bestrebung, welche auf Einführung der confessionellen Schule und die Erlangung der Mitaufsicht der Kirche über die Schule abzielt, protestiert.“

Klerikalce je ta izjava silno razburila. Reakcija je mislila, da bode „šolmaštre“ kar igraje pohrustala in glej, ta zavrženi kamen je postal vogelni kamen, ki dela napotje klerikalnemu nasilstvu. Dunajski „Vaterland“ prosi naučnega ministra, naj vender že s kakim Qosego poseže med te preklicane „šolmaštre“. Ta list piše: „Was in Linz an Grössenwahn geleistet wurde, übersteigt alle Grenzen. Wir sind nun neugierig, wann endlich einmal die Unterrichtsverwaltung die Herrn in ihre sehr bescheidenen Grenzen zurückweist. Ein Theil der Lehrer beginnt sich als Herrn der Welt zu fühlen. Er trieft förmlich von Weisheitsdünkel, die Volksschule wird diesen Herrn zu eng. Da sollte einmal ein ernstes Wort gesprochen werden, ehe es zu spät ist. Auf dem Lande hat diese Sorte von Lehrern alle Achtung verloren. Ob das für die Schule erspriesslich ist, möge Herr Unterrichtsminister ermassen.“ — Vsi so jednaki ti naši klerikalci; ničesar nam ne privoščijo ter nas tožijo in denuncirajo. Učitelji skušamo doseči primerno plačo, na kojoj imamo zakonito pravico — to imenujejo klerikalci „Grössenwahn“. Ker ne maramo več klečeplaziti pred vsakterim — also fühlen sie sich als Herrn der Welt. Ker smo se začeli zavedati v svojem poklicu ter vemo, koliko je vredno naše delo, to je torej po njihovem mnenju „triefender Weisheitsdünkel. Na deželi smo bajé izgubili vse spoštovanje — sedva, pred klerikalnimi agitatorji, pred narodom pa ugled učiteljstvu prav zato raste, ker so se nam vendar začele odpirati oči, da vidimo v klerikalizmu največjega, podedovanega sovražnika prosvete in učiteljstva. Torej, gospod naučni minister, le hitro korač v roke ter poženite te nebodijihtraba nazaj „in ihre sehr bescheidenen Grenzen! Mi pa mislimo, da ga ni in ga tudi ne bode naučnega ministra, ki bi hotel biti klerikalcem birič, ker nas varuje ščit zakona. Kakor se ne dá rešiti socijalno vprašanje tlačnih stanov z naredbami in ukazi, tako se tudi ne dá odstraniti socijalno vprašanje učiteljev s preganjanjem, kakoršno si želé klerikalci. Tempi passati! Kolo časa se ne dá več obrniti!

Da se razumimo. „Sl.“ z dné 4. t. m. bi rad oblašil psovke, s katerimi je žalil vse slovensko učiteljstvo ter se izgovarja, da „Učiteljski Tovariš“ ni stan. Stan res ni naš list, je pa glasilo „Slov. učit. društva“, kojega člani so učitelji — 700 na številu in kdor žali „U. T.“, ta žali tudi učiteljstvo — učiteljski stan, za kojega interese in pravice se bojuje naš list. Dalje vabi tudi „Sl.“ slovenske učitelje, da bi se združili na podstavi katoliških načel ter ustanovili svoj list. Naš list piše tudi na podstavi katoliških načel, ne piše pa na podstavi „Slovenčevih“ načel in nasvetov, in upamo, da tudi slovensko učiteljstvo ne bode „capljalo“ za takimi nasveti, ker predobro vé, da bi bilo potem grobokop lastnemu stanu.

Slovenska višja deklinška šola se je dné 9. t. m. zelo slovesno otvorila. Po slovesni sv. maši zbrali so se povabljeni gostje in učenke z učiteljstvom v krasno okinčani telovadnici II. mestne šole, kjer sta župan ljubljanski, bl. g. Ivan Hribar in ravnatelj zavoda bl. g. dr. Lovro Požar v lepih in vznešenih besedah opisala pomen in namen višje slovenske deklinške šole. Učenk se je upisalo 27. Dal Bog, da bi rodil ta prvi slovenski zavod te vrste našemu narodu tisti sad, kakoršnega si želi ustanovnik te šole, slovenski mecen, bl. g. Josip Gorup!

Četrti avstrijski katoliški shod v Solnogradu. Odbor nemškega deželnega učiteljskega društva na Češkem vidi v klerikalnih težnjah, katere so se odkrito izražale na solnograškem katoliškem shodu, veliko nevarnost za mirno in vspešno delovanje nove šole ter nje razvoj. V teh zahtevah hoče imeti cerkev popolno oblast na šolo in učitelje, kajti klerikalci ne zahtevajo samo verske šole in nadzorstva čez njo, ampak imeti hočejo tudi merodajen vpliv na izomiko učiteljev. Takim željam bodemo nasprotovali vedno z brezobzirno ojstrostjo in vedno bode naša naloga, ta škodljivi vpliv zatirati in vničevati. Da nas ne bodo mogli klerikalci obkladati s publjinimi glavami, delovati moramo celó na to, da se učiteljske študije pomnože, a poleg pa tudi povišajo naše plače.

Od ljudskega učitelja do milijonarja. Ljudski učitelj v Beczu na Ogerskem je nakrat milijonar postal. Dosedaj je imel samo 300 gld. plače. Učitelj Fabijan Palasky

oziroma njegova mati je podedovala po svoji materi, oziroma stari materi grajščino Szenkiralyi, ki je vredna 3 milijone goldinarjev. Stara mati je že davno umrla, a njena hči ni mogla nastopiti dedščine, ker se je bila začela pravda, ki se je sedaj končala v prid učitelja in njegove matere, ki sta sedaj jedina posestnika velike grajščine.

Učiteljski koledar s točnim šematizmom izide meseca grudna v založbi Goriške tiskarne. — Cena lično vezanemu koledarju bo 1 gl. 40 kr. s poštnino vred. Denar je pošiljati že naprej Goriški tiskarni A. Gabršček.

„**Knjžnica za mladino**“ izide 30. listopada dvojnati (22. 23.) snopič. Prinese pesmice in povesti pod naslovom: „V domačem krogu“. Zbirka pesmij in povesti za mladino. Izvirno spisal, ali na podlagi hrvaških, italijanskih in nemških izvirnikov priredil Janko Leban, nadučitelj v Trebelnem pri Mokronogu.

Občni zbor. Društva za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani bode dné 28. grudna ob 6. uri zvečer v klubovi sobi gostilniških prostorov „Narodnega doma“ v Ljubljani. Dnó 29. grudna ob 9. uri dopoldne bode pa imelo občni zbor tudi v teh prostorih „Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.“ Posvetovalo in ukrepalo se bode tudi o glasilu Slovenskega učiteljskega društva, zato je želeli mnogobrojne udeležbe. Torej na svidenje, zavedni tovariši!

Zahvala. Kakor že več let, poslalo je naše tako dobredelno društvo „Narodna šola“ tudi letos mnogo različnega šolskega blaga za tukajšno šolsko mladino. Za ta znameniti dar se v imenu šolskih otrok temn društvu toplo zahvaljujem.

Na Čatežu ob Savi, dné 2. listopada 1896.

Iv. Gantar, nadučitelj.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 1773

o. šol. sv. Na trirazrednici v Knežaku se razpisuje v stalno ali začasno nameščenje II. učno mesto s prijemki 3. plačilnega razreda.

Prošnje do 14. listopada t. l.

C. kr. okrajni šolski svét v Postojini, 29. vinotoka 1896.

Št. 1415

o. šol. sv. Na dvorazredni ljudski šoli na Čateži ob Savi je stalno ali začasno popolniti drugo učno mesto z letnimi dohodki 450 gl.

Pravilno spremljene prošnje naj se predpisanim potom semkaj vlagajo do 30. vinotoka 1896.

C. kr. okrajni šolski svét v Krškem, dné 17. vinotoka 1896.

Št. 1335

o. šol. sv. Služba učitelja na dvorazrednici v Linfeldu s 450 gl. letne plače se razpisuje v stalno nameščenje.

Prošnje do 28. t. m.

C. kr. okrajni šolski svét v Kočevju, dné 7. listopada 1896.

Št. 933

o. šol. sv. V črnomeljskem šolskem okraji razpišejo se naslednje učiteljske službe v stalno ali začasno nameščenje:

1. Služba učitelja-voditelja na jednorazrednici na Preloki z letno plačo 500 gl. doklado 30 gl. in prostim stanovanjem.

2. Služba učitelja-voditelja na jednorazrednici v Gribljah z letno plačo 450 gl. doklado 30 gl. in prostim stanovanjem.

3. Provizorična služba učitelja na štirirazrednici v Metliki z letno plačo 360 gl. in prostim stanovanjem.

Prošnje vlagati je do 20. listopada t. l. pri c. kr. okr. šolskem svetu v Črnomlji.

C. kr. okrajni šolski svét v Črnomlji, dné 30. vinotoka 1896.

Št. 1363

o. šol. sv. Na jednorazrednici v Šmibelu pri Žužemperku razpisana je služba učitelja-voditelja s plačo IV. plačilnega razreda v stalno ali začasno nameščenje.

Prošnje vlagati je do 25. listopada t. l. pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Rudolfovem.

C. kr. okrajni šolski svét v Rudolfovem, dné 31. vinotoka 1896.

Predsednik: *Vesteneck m. p.*

Listnica. Tovariši! Prihodnji mesec se bodo vršili občni zbori „čitalnic“, raznih bralnih in drugih društev. Prosimo, zahtevajte pri vseh teh zborovanjih, da se naroče na naš list. Skrbite, da bodo naročniki našemu listu tudi krajni šolski sveti in vplivni rodoljubi. Zahtevajte tudi po vseh gostilnah in kavarnah, v katere zahajate „Učiteljskega Tovarisa“. Naša skrb bodi, da pride naš list med narod, da ta zvé, po čem težimo. Prijatelji in somišljeniki naši pa skrbite tudi, da se z novim letom naroče na „Učit. Tov.“ tudi tiste tovarišice in tovariši, ki do sedaj niso dobivali našega lista. Čim bolj bode „Učiteljski Tovarisi“ podpiran gmotno, tembolj odločno in odkrito bodedo govorili v njem. Črne oblake, ki se že dlje časa zbirajo nad našim stanom, moramo razgnati in to čim preje, da ne bode prepozno. V ta namen je pa treba sloge, edinosti, požrtvovalnosti in vstrajnosti. Torej le naprej, vedno bolj naprej!

V podpisnem založništvu so izišle
in se dobivajo
po 50 kr. knjiga:

Pripovedke

iz avstrijske zgodovine.

Nabral in priredil Jakob Dimnik,
učitelj v Ljubljani.

Tiskarna R. Milič.

Slovensko učiteljsko društvo je izdalo in založilo te-le knjige:

Komensky-Ravnikar: „Didaktika“	50 kr.
Dimnik: „Domoznanstvo v ljudski šoli“	50 „
* * * „Učiteljski večeri“	20 „
Ciperle: „Národna vzgoja“	30 „

Vse te knjige se dobivajo pri upravnistvu našega lista; pri urednistvu se pa dobiva:

Dimnik: „Domača vzgoja“ 1 gld.

Higij., c. in kr. priv. šolske klopi

in dovoljenje za njih ponarejanje
priporoča
po prav nizki ceni, tudi na obroke

Ivan Weixl,

nadučitelj v Kamnici pri Maiboru o/D.

Spominjajte se „učiteljskega konvikta“ pri raznih prilikah in zborovanjih!

«Učiteljski Tovarisi» izhaja na 1 poli male osmerke 1. in 16. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje «Slovenskega učiteljskega društva» plačajo na leto 2 gld. naročnine in 1 gld. udnine.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati urednistvu v Ljubljani, Šubičeve ulice št. 3; naročnino pa prejema gospod A. Kecejl v Ljubljani na Kongresnem trgu št. 2.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. Inserati po dogovoru.

Izdavatelj in lastnik: Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani.

Tisek R. Miličeve tiskarne v Ljubljani.